

Provençaalse landschappen in geuren en kleuren

Johan Meeus (tekst & beeld)

Arnhem, 6 december 2011

Al jarenlang staat de Provence op mijn lijstje van favoriete fietsstrekken, naast Extremadura in Spanje en de rozenvallei in Bulgarije. Niet om de top van de bergen te bedwingen en evenmin om de jet set aan het strand te bestuderen. Integendeel, ik wil de overgang tussen de Alpen en de Middellandse zee met eigen ogen aanschouwen en het mediterrane landschap lijfelijk ervaren, in alle geuren en kleuren. Desnoods door de gebaande paden te verlaten.

Tijdens de fiets- en wandelbeurs op 26 februari 2011 in de RAI te Amsterdam ontdekt mijn vrouw Agnes, tevens fietsmaatje, dat Paul Benjaminse een fietsroute door de Provence op stapel heeft staan. Uit eerdere ervaringen met 'Onbegrensd fietsen naar Rome' (2003) maar ook naar Parijs (2005), de Rivièra (2008) en Barcelona (2009-2010), weten we wat dat betekent: fraaie landschappen, rustige wegen, heldere aanwijzingen, afgewogen beklimmingen en goede slaapplekken.

Het boekje 'Onbegrensd fietsen door de Provence' van Benjaminse (april 2011) bevat, naast met zorg uitgestippelde routes, ook informatie over de streek. Het is een lust voor het oog vanwege de heldere kaarten en duidelijke profielen, waarop de relaties tussen wegen, heuvels en bergpassen goed uitkomen. Benjaminse geeft aan dat er vanuit Avignon meerdere wegen naar Rome leiden en biedt twee alternatieven: een door de rivierdelta via Aix-en-Provence en de andere langs de voet van de bergen via Apt. Daartussen bestaan enkele verbindingen over bergpassen. We besluiten om in het najaar van 2011 een lus vanuit Avignon te maken, via Aix heen en langs Apt terug. Daar trekken we, inclusief heen- en terugreis, negen dagen voor uit, van 16 tot 25 oktober.

Op zondagochtend laden we de fietsen in de auto, om in een hotel aan de Rhône te overnachten, ten zuiden van Lyon. Maandagochtend 17 oktober laten we de grote stad Avignon rechts liggen en parkeren in het kleine Cavaillon. Het is prima weer op de fiets naar Aix. De najaarszon schijnt getemperd en ingetogen. Rond het middaguur stijgt de temperatuur tot 20 graden, zodat we buiten op het terras kunnen picknicken. Cavaillon is het centrum van een uitgestrekte tuinbouw- en fruitteeltstreek. Water uit de rivier de Durance wordt gebruikt om gewassen en boomgaarden te irrigeren. De tuinbouwveldjes, gelegen in de vruchtbare delta van de grote rivieren, zijn omgeven door singels, hagen of rietkragen. Deze opgaande begroeiing biedt bescherming tegen de mistral, die soms dagenlang over de Rhônedelta naar de Middellandse Zee kan bulderen. Om dezelfde reden staan er boomsingels langs de noordzijde van boerderijen en wijngaarden. De oogst van groenten, fruit en druiven is achter de rug, de wijnranken zijn bruin en de resterende bladeren variëren van zachtgeel tot vuurrood. De meeste akkers en velden zijn kaal, op enkele uitzonderingen na, waar klavers en knollen de vruchtbaarheid op peil houden. Sommige bomen en gewassen trekken zich niets aan van het najaar en gaan vol in blad de winter in.

Als artisjokken hun knoppen boven de bladeren uit durven te steken, worden ze een kopje kleiner gemaakt. In het dorpje Mallemort zien we hoe de grofbladige en schonkige planten worden geoogst.

Wanneer we bij onze eerste chambre d'hôtes 'Petit Sonnalier' in Aurons aankomen, worden we verwelkomd met een glas wijn. Het is een wijndomein en een kasteel met palmen en platanen bij de poort. Er hangt een weeige geur van gistende druiven. De bijbehorende wijngaard is omgeven door cipressen, bomen die de plekken markeren, waar het mediterrane landschap wordt bewoond. Terwijl we op de binnenplaats het glas heffen, pruttelt de most op het achtererf, in een loods vol glimmende tanks. Het ontbijt wordt smaakvol geserveerd onder een immens gewelf, dat aan een romaanse kerk doet denken. Zo indrukwekkend zullen we deze reis niet meer overnachten, zo duur evenmin.

De heuvels tussen Salon en Aix zijn op de kruin bedekt met bos en langs de flank voorzien van wijngaarden en akkers, omringd door singels. Een rustig weggetje beidt zicht op prachtige panorama's over licht glooiende landerijen. Goudgele aardkleuren fleuren niet

alleen de muren op, ze verlevendigen ook de kale grond, wanneer de zon in de namiddag over zijn hoogtepunt heen is.

In het ommeland van Aix neemt de intensiteit van het verkeer toe. Claxons laten steeds luider en duidelijker van zich horen. De berm van de weg lijkt voor fietsers de eerste en tevens de enige uitwijkplaats. We houden het erop dat chauffeurs de verkeersveiligheid hoog in het vaandel hebben staan, hoewel heftige stuurbewegingen en driftige vingerwijzingen soms anders doen vermoeden.

Manoeuvreren door de smalle en drukke straatjes van Aix, waar kronkelige karrensporen als het ware in de straatstenen zijn uitgehouwen, lukt wonderwel, ook al zitten muisstille elektrische autos soms akelig dicht op je hielen.

Via de balie van de toeristeninformatie ('i') krijgen we een goedkoop slaapadres aan de rand van de binnenstad. In de namiddag zijn de luiken dicht en lijkt het huis totaal uitgestorven. De gastvrouw heeft de code aan de 'i' doorgegeven en de voordeur gaat open. De kamer ruikt naar zeep en ontsmettingsmiddel. Ramen en luiken moeten meteen open. Van vermoeidheid vallen we direct na het diner in slaap. 's-Ochtends bij het ontbijt zijn ook op de begane grond de luiken omhoog en blijkt er een verlichte bank voor het venster te staan, waar dames hun diensten kunnen aanbieden. 'Moet je kijken, dit is een bordeel!' fluistert Agnes, nadat ze een blik achter het rode gordijn heeft geworpen.

's-Nachts slaat het weer om en wakkert de wind aan. De weersverwachting wijst op een stormachtige mistral, windkracht 6 tot 7, waarmee we van de fiets worden geblazen. Noodgedwongen nemen we een rustdag. De wind krijgt geen vat op smalle steegjes tussen de bebouwing. De winkelstraten worden bevolkt door 'big spenders', die van dure gadgets, hippe parfums en bekende modemerken lijken te leven. Ook al staan de voetstappen van Cézanne in brons op het trottoir, de landschappen van de beroemde schilder blijven onvindbaar in zijn eigen geboorteplaats. Na lang zoeken vinden we enkele schetsen van de meester in het plaatselijk museum.

Donderdag 20 oktober heeft de mistral ons lang genoeg bezig gehouden. We stappen op de fiets, tegen de zin van de gastvrouw, die een busretour naar Nice aanbiedt. Benjaminse loodst ons via de zogenaamde 'route Cézanne' het landschap in, langs Montagne Sainte Victoire. Deze bergketen van 12km lang en 1000m hoog staat bekend als muze van de schilder, waar hij rond 1900 niet op uitgekeken raakte. Zelfs na tientallen pogingen gaf het weerbarstige model zich niet gewonnen. Het is koud, de rijp glinstert op het gras. Ook met wanten aan blijft het blauwbekken. De wind blaast ons vooruit maar de lange klim moeten we zelf trappen. Intussen dient zich een intens spektakel aan. Vroeg in de ochtend licht de zuidhelling van Sainte Victoire op door zonnestralen met een blauwe tint. De mistral maakt de lucht kraakhelder en de kale berg danst door het panorama. Vanaf de weg gaat het vaak om een kleine dreumes, die op afstand blijft, om vervolgens dreigend dichtbij te komen en reuzenproporties aan te nemen. We cirkelen erlangs en er omheen. Hij dringt zich het ene moment op en duwt je dan weer plagerig van zich af. 'It takes 2 to tango' schiet door mijn hoofd. Sainte Victoire is na de rampzalige bosbrand van 1989 minder schilderachtig dan in

1900. Toen de schilder deze berg vereeuwigde, stond er aan de voet een bos. Een enkele parasolden heeft het overleefd. Desondanks heeft Montagne Sainte Victoire niets aan expressiviteit ingeboet.

Ik verbaas me erover dat langs de weg tussen Aix en St. Maximin telefoonpalen staan. Het duurt even voordat ze doordringen. Wanneer ik het landschap fotografeer, zet ik meestal een stap opzij om de verkeersborden buiten beeld te houden. Ook telefoonpalen schitteren op foto's door afwezigheid. In het veld merk ik ze niet bewust op, door de ritmische herhaling en het stroboscoop-effect en in mijn herinnering beklijven ze niet. Bij het schetsen van het landschap rond Pourrieres domineren de telefoonpalen het landschap echter dusdanig, dat ik ze onmogelijk over het hoofd kan zien.

Al fietsend kom ik in de Provence weinig borden tegen met gebiedsaanduidingen. Langs de Autoroute du Soleil en in de Ardèche plaatst elke zichzelf respecterende stad of streek bruine borden aan de weg, voorzien van collages van monumenten, tradities of bezienswaardigheden. Gaan bezoekers vanzelf naar het Zuiden? Het gezegde luidt: 'Goede wijn heeft geen krans!' Valt de Provence te vergelijken met goede wijn? Komen toeristen automatisch in deze landstreek terecht?

St Maximin ligt op een kruispunt van regionale wegen met veel verkeer. Daar staat een verlopen dorps hotel dat de verdachte naam 'Plaisance' draagt. Agnes bedenkt zich geen moment: 'Alles beter dan in een bordeelbed.'

Vrijdagochtend 21 oktober gaat de wind liggen. Via een rustige weg bereiken we Le Val. Het is markt op het dorpsplein. Place Gambetta voldoet aan alle kenmerken waar Provençaalse dorpjes patent op hebben: een toren met gietijzeren klokkentoren, geknotte platanen, zandstenen gebouwen en blauwe luiken voor de ramen.

Geen plein zonder kabbelende fontein. In het volgende dorp Carcés picknicken we in het zonnetje op Place Gabriel Peri, bij een enorme fontein en het terras van een dorpscafé. Ik probeer mijn pen. Wanneer Agnes het resultaat ziet, luidt het commentaar: 'Lekker pittoresk plaatje; veel mooier dan in werkelijkheid. Ga die kroeg maar niet naar binnen want ze hebben er een erg smerige WC, waar je moet hurken!'

We buigen af naar het Noorden en fietsen naar Salernes, door een fraai dal met stuwmeren. De weg is rustig, het landschap schilderachtig. Helaas is de kasteeltuin van Le Nôtre in Entrecasteaux buiten het toeristenseizoen gesloten. Aangekomen in Salernes wacht een tweede teleurstelling: het enige hotel van het dorp is al jarenlang dicht. De toeristeninformatie verwijst ons door naar een overnachtingsadres, waar we vriendelijk worden ontvangen en goed kunnen uitrusten. Dat is nodig want de volgende dag moeten we klimmen om het plaatsje Moustriers Sainte Marie te kunnen halen.

De hoogteprofielen van Benjaminse liegen niet. Zaterdag 22 oktober is een zware dag. We steken enkele bergpassen en rivierdalen over, alsof het land een groot wasbord is. Het is fris op de fiets, zo vroeg in de ochtend. Bij de eerste beklimming stapt Agnes af. Ze krijgt een lift aangeboden. Met de fiets in de laadbak van een vrachtwagen gaat ze de helling op. Ik sla het aanbod resoluut af en sluit een uur later met knikkende knieën aan. Intussen heeft ze geld getapt, koffie gedronken en de krant gelezen.

Met het landschap verandert ook het weer. De wolken nemen toe, de hellingen worden kaler en de wegen ruiger. We passeren een militair oefenterrein, nemen nog een bergpas en er komt een enorm meer in zicht. Dat is Lac de Saint Croix, met aan de overkant het Plateau de Valensole.

Wanneer we 's-middags van een prachtig panorama over het meer en de hoogvlakte van Valensole genieten, maakt een zwerm bijen de picknickplek onveilig. In de diepte ligt het meer als een soort badkuip, op de rand van rotsen staan pijnbomen en in de verte doemt de hoogvlakte van Valensole op.

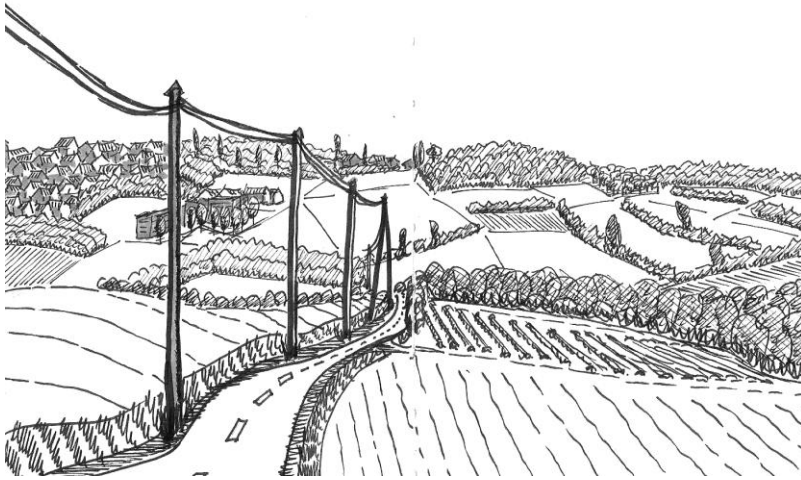
Mousters de Sainte Marie is een merkwaardig dorp. We nemen tegen zonsondergang plaats op het terras en bestellen een glas wijn. De zon zakt langzaam; het licht dimt. Er hangt een goudgele gloed over de huizen, die tegen de berghelling zijn gebouwd. Enkele gebouwen, trappen en rotsen komen in beeld, het contrast is hoog, de schaduwen zijn lang en het romaanse kerkje heeft een fantastisch gewelf.

Plateau de Valensole vormt letterlijk en figuurlijk het hoogtepunt van de tocht. Het is een eindeloze hoogvlakte van 20 x 20 km, waar koren en lavendel wordt verbouwd op 700 meter hoogte. Ook al zijn de pimpelpearse bloemen uitgebloeid en is het goudgele graan geoogst, het zwak golvende maaiveld kleurt intens okerrood en oogt overweldigend.

De zon wil op zondag 23 oktober niet schijnen, 's-nachts heeft het geregend en overdag blijft het bewolkt en koud. Doordat de grond langzaam opdroogt, op hogergelegen gedeelten sneller dan in de valleien, zijn er allerlei nuances in oker te zien. De hoogvlakte lijkt uitgestorven. We komen slechts twee fietsers, twee jagers en enkele verdwaalde autos tegen. Dat blijkt stilte voor de storm. Wanneer er bij het dorp Valensole een motorclub voorbij komt, is het gedaan met de rust.

Een week fietsen eist zijn tol. Agnes is moe en komt niet meer tegen de helling op. We nemen tussen de middag een lange pauze en bestellen 'plat de jour' in het locale restaurant van Valensole. Er staat tonijn op het menu, waarschijnlijk uit de door overbevissing en burgeroorlog geteisterde territoriale wateren van Libië. Met de combinatie van kaas en wijn is niks mis maar Agnes gaat er niet echt beter van trappen.

De hoogvlakte is vrijwel onbewoond. Enkele dorpen markeren de randen van de valleien. Daar staan telefoonpalen, boomsingels en amandelbomen. In het najaar vallen de bomen net zo min op als de palen. De amandel bloeit in het voorjaar maagdelijk wit. Na de pimpelpaarse zomerbloei vervliegt de geur van lavendel. Desondanks krijgen we er nog een vleugje van mee, doordat een perceel wordt gerooid. In het oude hout van de struikjes zitten dezelfde etherische oliën, waar de bloemen zo vermaard om zijn.

Je hoeft geen grote dromer te zijn, om door deze geuren en kleuren geraakt te worden. Het patroon van grijsblauwe banen op okerachtige bodem sluit aan bij mijn gevoel voor harmonie, strijklicht voedt melancholie en pittoreske plekken naast weidse panoramas staan garant voor een tocht vol afwisseling.

Optekenen van nuances, zoals geur, kleur, licht, patroon en ritme in het landschap, lijkt op proeven van onbekende gerechten van alledaagse ingrediënten. Je moet wijn eerst leren drinken om ten volle van de kleine nuances te kunnen genieten.

Met een vol hoofd en vermoeide benen vinden we een verlaten hotel in Oraison. Maandag 24 oktober gaat het regenen. We nemen de bus terug naar Cavaillon. Na een overnachting in de buurt van Lyon zijn we dinsdagavond 25 oktober weer thuis. We hebben 250 km gefietst, 800 meter geklommen en hebben de smaak te pakken. De volgende keer gaan we andere onbekende gedeelten van de Provence verkennen.